

Лукін Д.А.,
к.е.н., доцент кафедри банківської справи ДВНЗ «УАБС НБУ»
Мазило Т.В.,
к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки ДВНЗ «УАБС НБУ»
Ю. Сейранов,
д. соц. наук, Університет Міколаса Ромеріса, Вільнюс, Литва

Системи регулювання фінансових ринків у країнах Балтії та в Україні

В Європейському Союзі реформи систем регулювання фінансових ринків передбачають зміни як на національному, так і наднаціональному рівнях. Реструктуризація наглядових органів держав-членів ЄС на національному рівні почалася більше десяти років тому і зорієнтована на протидію системним ризикам, що пов'язані з транскордонними міжгалузевими операціями фінансових інститутів. Ефективність системи регулювання фінансових ринків багато в чому залежить від того, наскільки застосовувана модель регулювання адаптована до умов конкретного ринку.

Національні фінансові ринки країн Балтії мають багато спільних рис, обумовлених близькими макроекономічними показниками, аналогічною структурою економіки та впливу подібних ризиків. Однак моделі регулювання ринків фінансових послуг в цих країнах різні. Так, починаючи з 2001 року, Латвія і Естонія застосовують модифікації моделі Financial Services Authority (FSA), в той час як Литва в 2012 році перейшла від галузевої моделі регулювання до моделі центрального банку.

Естонія і Латвія є членами зони євро і інтегровані європейський стабілізаційний механізм European Stability Mechanism (ESM) у єдиний наглядовий механізм Single Supervisory Mechanism (SSM). Латвійську модель можна охарактеризувати як більш інтегровану. Незалежна Комісія з контролю на ринку фінансів і капіталу разом з функцією контролю і регулювання, що є типовими для такого органу (нагляду над банківською сферою, ринком цінних паперів і страхування) також управляє Фондом гарантування вкладів. Банк Латвії концентрується на грошово-кредитній політиці та її роль у регулюванні фінансових ринків є менш значним.

Фінансова інспекція Естонії контролює всі три сектори фінансового ринку, але діє в більшій координації з Банком Естонії. Гарантійний фонд в Естонії є окремою установою, яка не інтегрована у FSA.

У Литві секторальна модель була реформована в 2012 році. Функції нагляду зосереджені у Банку Литви, який також відповідає за макропруденційний нагляд. Захисна функція представлена фондом страхування вкладів та інвестицій, який управляється Міністерством фінансів. У зв'язку з тим, що входження в євро зону намічено на 2015 рік, коли Литва повинна стати учасником механізмів ESM і SSM. З приєднанням до зони євро центральні банки Естонії і Латвії можуть виконувати велику роль у регулюванні національних фінансових ринків. Для Литви нові майбутні функції центрального банку в архітектурі банківського союзу можуть призвести до надлишкової концентрації компетенції нагляду і регулювання.

В Україні використовується секторальна модель, згідно з якою функції регулювання та нагляду за фінансовим сектором законодавчо закріплені і покладено на Національний банк України (НБУ), Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг (ГКРРФУ) та Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку. Регулювання у банківському секторі в особі НБУ найбільш розвинене. А на ринку цінних паперів пруденційний нагляд був впроваджений з 1 січня 2013 лише в тестовому режимі і у повній мірі не функціонує і по сьогоднішній день. Наглядні процедури на страховому ринку також ще не досить розвинені.

Незважаючи на бажання створити мегарегулятор на базі НБУ, в Україні продовжують існувати різні дрібні органи регулювання і нагляду. При цьому узгоджена система комунікацій між органами регулювання розвинена вкрай слабо, єдині принципи нагляду за фінансовими установами відсутні. Різні органи державного регулювання використовують різні методи впливу, часто завдаючи шкоди один одному. Так, наприклад, комерційні банки піддаються більш жорсткому регулюванню з боку НБУ, ніж кредитні спілки, регульовані

ГКРРФУ. В результаті відбувається відтік капіталу з банківського сектору. Таким чином, на сьогоднішній день в Україні ще не вироблено основні напрямки побудови системи всебічного пруденційного нагляду, і це питання вимагає серйозного теоретичного осмислення.

В сучасних умовах регулювання фінансових ринків дедалі більшою мірою увага повинна бути зосереджена на виявленні та запобіганні системних ризиків, що виникають на стику національних і галузевих ринків. При цьому, з одного боку, регулятори повинні мати необхідні повноваження і ресурси, що дозволяють вирішувати проблеми найбільших транснаціональних фінансових інститутів. З іншого боку, система регулювання повинна відповідати принципам ефективності і конкуренції, бо в цьому випадку «зарегульованість» ринків ляже важким тягарем на економіку.